

GTÜJTO: KNEZ4 KADIT
GELJRES IDEJE: 1964.

TART: X RIPPY-RONAI MÚZEUM, KAPOLI TÁROTA

38 lap

FÖLDRAJZI MÚZEO: KAPOSUAR

SAKHMÚZEO: XV, B, 1

Iratgyűjtő

MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHÁLASI GYÁRA

HELTAROW'S

ATURJETVE AZ EGYSÉGES

LTK. 1045-ÖS TETELE ALÓL

A RIPPL - RÓNAI MUZEUM KAPOLI TÁRGYAI

KNÉZY JUDIT

Tárgybeszámolóinkban a két Kapoli anyagából csupán id. Kapoli Antalét mutatjuk be. A téma leszűkítését elsősorban az anyag terjedelme szabta így meg /62 db. tárgy van múzeumunk birtokában id. Kapoli Antal és 24 db. ifj. Kapoli Antal munkáiból/. Másrészt kettőjük munkásságának összevetésére volt már kísérlet /1/, harmadrészt úgy tartjuk, hogy két nemzedéket képviselnek.

Mikor id. Kapoli Antal juhászbojtás lett az 1870-es évek végén, a pásztoréletforma, a juhtartás is utolsó virágzását éli, habár a bomlás jelei már mutatkoznak, és ez a bomlás az állattartás, illetve állattenyésztés új, polgárosultabb, s természetesen jövedelmezőbb ágainak előtérbe kerülését jelenti /2/, s többek között a régi nagy uradalmi juhászatok lassu leépítését. A közfelfogásban, de elsősorban a pásztorok, juhászok tudatában a XIX. század közepi állapotok élnek még, amikor a Somogy megyei uradalmak élenjáró részének fő jövedelmi forrása a juhászat volt /3/. S mivel a legjövedelmezőbb ágban dolgozó emberek bérezése is magasabb, öntudata is erősebb /4/, így a legöntudatosabb réteg a nagyjuhászatok helyén, természetesen a juhász foglalkozásu pásztorréteg volt. A pásztorok egyes rétegei szinte kasztszerűen különültek el egymástól /házasodás /5/, pályaválasztás, viselet /6./

Id. Kapoli Antal izig-vérig juhász volt, büszkén vallotta, hogy minden őse juhász. Munkáin, még legutolsó faragásain is egyik leggyakoribb figura a juhász.

A népi tudatban, s természetesen a pásztorok tudatában elevenen élt - a XIX.sz.nacionalista mozgalmak hatására - bizonyos magyarság tudat és megfogalmazott hazaszeretet, amelyet különösképpen éltetett az 1848-49-es forradalom és szabadságharc emléke. Az 1848-49-et követő elnyomatás kora, egyrészt a 48-as forradalom megoldatlansága, másrészt a közigazgatás hiányossága miatt a betyárok elszaporodása, a népi elképzelésekben egy torz megoldást idézett elő "költött" formában: a betyárok példájában. Kapoli munkáinak épp e hagyomány átvétele miatt másik kedvelt alakjai a betyárok. Nála a betyárhagyomány nem ponyvák, hanem eleven elbeszélések nyomán alakult ki, hiszen apja, nagyapja még találkozott, beszélt is a betyárokkal, s ő maga is ismerte a helyeket, ahol azok megfordultak. /7/

A juhászélet mindennapos képei, a betyárhagyomány alakjai, s a sajátos népi, paraszti hazafiság gondolatköre és tetőöltő alakjai jellemzik legjobban Kapoli munkáit. Hogy a Rákóczi és Zrinyi tisztelet nála a milleneumi idők hatásánál régiebb lenne, nem valószínű. Ugyanis ebben az időben kerültek ki azok a sokszorosított "Történelmi arcképcsarnok" kiadványok a nép közé, amelyek még ma is agyonolvasott, foszladozó és hiányos lapokkal előkerülnek parasztházak padlásairól.

Ifj. Kapoli Antal felleptekor a juhászélet virágkora tel-

jes mértékben letűnőben volt, a juhászok megszűntek az uradalmi cselédek közt kiváltságos rétegnek lenni, egyszerű cselédekké /8/ vedlettek át. Aki, mint ifj. Kapoli Antal is csak juhászként akart elszegődni, bizony a XX.sz. elejétől már sokat kellett, hogy változtassa helyét, mert sorban és rohamosan szűntek meg a juhászatok. Mi élteti a pásztorművészetet ekkor? A személyes indítékokon túl az, hogy a kevés kis konvenciót kiegészíthessék. Intézményekre is találunk ezek a faragópásztorok: Balaton melletti propaganda, buzsáki faragóiskola, /9/ a múzeumok gyűjtőmunkája, kiállítások, műgyűjtők. Id. Kapoli Antal is belekerül ebbe a sodrásba, de már érett gondolkörrel és kész faragóművészként. Nála a faragóművészet ilyen kultusza legfeljebb a variálós kedvét éltette és készítette technikáinak, motívumainak és főként térbeosztásának tökéletesítésére.

Fia, bár hasonlóan tehetséges, már anyagi alapját, talaját, légkörét vesztett, de "felülről" mesterségesen élesztett pásztorművészet művelője, bizonyos mértékben eltávolodva annak gondolkörétől, szóbeli élő hagyományától és pótolva azt a díszítések túlszűfálásával, túlszinezésével, stb.

Id. Kapoli Antal /továbbiakban csak Kapoli/ működése a pásztorgenerációk hosszú sora által kialakított és hordozott sajátos pásztorművészetnek arra a szakaszára esett, amikor a spanyolozási eljárást háttérbe szorítja a karclozás és fokozatosan kiteljesedik a domboru faragásos technika /10/. Ezekhez elszórtan kis plasztikai jellegű törekvések is csatlakoz-

nak /11/. Kapoli karclozásban és domboru faragásban alkot nagyot, vannak azonban kis plasztikai törekvést mutató alkotásai is /kosfejek/. Ebben a korszakváltásban a faragás ornamentikájában is változás van: egyrészt új elemek bevételeiben: pásztorok, betyárok, nők, vadászok, másrészt a díszítés zsufolásában, majd az egyes díszítőelemek, főként az alakok egymástól való elhatárolásában /12/. Mindezt átvette és továbbfejlesztette Kapoli, s mivel az általa átvett hagyomány művelőit, névszerint, határfok szerint nem ismerjük alaposan, a pásztorművészet utolsó felvirágzási szakaszában Kapolit iskolateremtő egyéniségként tartják számon. Ezt egyrészt, ismert tehetsége, hatása és némi erőszakolt propaganda /egy buzsáki faragóiskola/ eredménye is magyarázza.

Ezek után rátérünk a rendelkezésünkre álló Kapoli anyag szorosabb értelemben vett vizsgálására és ismertetésére. Az anyag összegyűjtésében jelentős érdemei voltak Gönczi Ferencnek a Somogy megyei Múzeum Egyesület ügyvezető igazgatójának, aki bár kissé későn, 1928-ban készítetett és szétküldött körlevelében felhívta a figyelmet a pásztorfaragások gyűjtésére, ezenkívül több ízben járt személyesen Somogyhárságyon /1928, 1929, 1930, 1934, 1936, 1940, és 1942/. /13/ Csak kevés az anyagra vonatkozó adata. A készítő neve, vétel ideje, a tárgy irodalmi neve és rajza és a gyűjtő neve szerepelnek csak leginkább a leírókartonokon. Szerencsére ezt a hiányosságot pótolja Madarassy László gyűjtéséből származó feldolgozás az 1930-as évek elején. /14/. Az anyag másik része dr. Takáts

Gyula gyűjtéséből származik. Néhány olyan tárggyal is kiegészítette az együttest, amelyek eddig nem voltak képviselve. /"Hosszu furugla", "tilinkó, hébér", gyufatartó, fogas, pad-szék, pipatartó, kosfej./ Ő már korszerű tárgygyűjtési módszer alapján áll és értékes, főként életrajzi adatokkal egészíti ki Madarassy már említett adatait.^{/15/} Az anyagból hiányoznak egyes tárgykörök, amelyeket emlitenek az eddigi feldolgozások: bárányrovások, viráglajtorják, rokkafa, kényelek, borotvatok, álló tükör, foszforos gyufát tartó doboz, tükörfa, szappantartó, paprikatartó^{/16/}, a meglévő tárgyakból sem lehetne a gyűjtemény alapján művészetének egészét, fejlődését megrajzolni, mivel nincsenek tárgyaink, feltételezett fejlődési szakaszainak minden korszakából, 1900 előtti időből egyáltalán nincs. Az első datált kürt 1914-ből van, az első datált bot 1922-ből/. A legmegnyugtatóbb módon lehet fejlődésrajzot adni a faragott székek alapján.

A tárgyak bemutatási sorrendjét nagy vonalakban 1. anyaguk szerint: kobak, szaru, fa, 2. díszítési technikájuk. 3. tárgykörük, ahol lehet időrend szerint adjuk. Természetesen az átfedéseket nem lehet teljesen elkerülni. A tárgyleírásban a Janus Pannonius Múzeum évkönyvében megjelent népművészeti cikkek már hagyományos rendszerét követem.^{/17/} A készítés, illetve a díszítés technikáját az egyes tárgykörök előtt előjáróban közöljük, hogy ne kelljen sokat ismételni. Ezenkívül ahol lehet a népi, illetve Kapoli által megadott elnevezéseket úgy a tárgy, mint motívum neveknél közöljük.

I. Disztökből készült tárgyak.

A kobakot a faragópásztor maga neveli. Szentgyörgynap előtt elülteti, ha kikel lécállványra futtatja, mikor gyümölcse öklömyi, léckalickába teszi, hogy nyaka legyen. Ha megérett, füstön pirosítja, dróttal kiveszi belőle a magot és a hárttyát. Kapoli Antal kobakjai hegyes "kisbizsókka" /borotvából agancsnyéllel/ karcolta, kormos zsirral feketítette. /18/. Az 1910-es években kezdett kísérletezni a "választóvízzel", amely a kobakon rozsdabarna színt adott. A 65.460.1-s Lt.számú kobakon nincsen választóvízes színezés, így ez valószínűleg az 1910-es évek elején, vagy még régebben készült. A kormoszsir a karcolt vonalakat befeketíti. Az így készült virágokat Kapoli "mocsokvirág"-nak nevezte. /19/. Kapoli vagy a mintaközöket készítette fekete csikozottnak, vagy finoman kockázottnak, vagy a háttér maradt a kobak saját színében és a minták fekete csikozottak vagy sűrűn kockázottak. Az előbbire leginkább a virágkompozíciók és a címer, az utóbbira különösen a cserfás kompozíció a leggyakoribb példa. A választóvizet /salétromsav/ tuskés galagonya forgácsával kente fel Kapoli, ez leginkább a minták háttérét színezte, ritkábban a minták közeit is. Kapoli olykor piros vagy zöld tintát is használt színezőanyagként. A disztítés beosztása követi a kobak nyakas formáját, így a nyaknak megfelelően elkülönül a felső és alsó disztített rész, s közöttük többnyire üres a nyakrész, esetleg a készítő neve, s a készítés évszáma került rá. A felső és az alsó disztített rész sima kettős vonallal, /az 1930-as évek alkotásaitól esetenként kettős körívvel/ mezőkre van osztva, Kapoli a mezők teljes kitöltésére törekedett, úgy a karcolózásnál,

mint a faragásnál, így pld. az emberi alakok mellett mindig használt térkitöltő virágokat, a Kossuth címer a karclozásnál mindig rozmaringleveles- tulipános keretben jelenik meg nála. Leírásunkban ezeket a térkitöltő virágokat külön nem említjük, csak az egész mezőt kitöltő önálló virágkompozíciókat.

65.460.1. Ivókobak./1.ábra./ Kaposvár 1965. H:15.5 cm. Átm.:11.5 cm., Dugó h: 4 cm., Karcolt, kormoszsirral és piros-tintával szinezett. Felül két mező, egyikben magyar címer, másikban juhásznak kobakot nyújtó lány van. A nyakrészen "Kapoli Antal" és "régi emlék" felirat és szegődísz található. Lenti része öt mezőre oszlik: lovon ülő "Rákóczi Ferenc"-cel, virágkompozícióval, szájában virágágot tartó gerlével, cserfával, és asztalnál mulató két uriemberrel. Ép. Készülés ideje, helye ismeretlen. Vétel: Soós István volt restaurátortól.

A következő kobakokon már megtalálható a választóvízes festési eljárás is, a hátterek színe váltakozik.

4167. Ivókobak. Kopaszhegypuszta, 1928. H: 14.3 cm., Átm.: 12 cm., Felül 3 mező van: "Juhász," "tulipánbokor," mértani virágkompozíció tölti ki. Alul 4 mezőben: címer "KAPOLI ANTAL" névvel, "tulipánbokor", "Őszirózsásbokor", /20/, mértani virágkompozíció van. Alul két szegődísz keretezi. Dugója hiányzik. Készítés helye és ideje bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczy Ferenc.

10277. Kobak. Somogyhárság 1936. H.: 15 cm., Átm.:10 cm., Dugó h.:4 cm., Dugója koronászerűen faragott és lakkozott keményfa. A kobakon felül két mező van, magyar címerrel és tulipánbokorral. A nyakgyűrűn irás található: "A régi világ emléke". Lent

4 mező van: asztal mellett mulató pásztorokkal, kobakból vezetívó pásztorokkal, szájában virágágot tartó fécánkakással, "tölfa" alatt vágatató szarvassal. Alul szegődísz. Somogyhárságyon készült az 1930-as években, gyűjtötte: Gönczy Ferenc.

10278. Kobak. Somogyhárságy 1936. H.: 18 cm., Átm.: 10 cm., Dugó h.: 4 cm., Koronaszerűen faragott és lakkozott puhafa dugója van. A kobakon felül táncoló juhász és juhásznak kobakot nyujtó vándász van, két mezőben, a nyakgyűrűn "Kapoli Antal 1932" felirat. Alul a díszített rész négy mezőre oszlik, ezekben tulipánbokor, virágbokorra mutató lány, két sétáló betyár, tölgyfa, rajta kányával és alatta vágatató szarvassal. Ép. Készült: Somogyhárságyon 1932-ben. Gyűjtötte: Gönczy Ferenc.

10602. Kobak. Somogyhárságy 1936. H.: 27 cm., Átm.: 15.5 cm., Dugó h.: 4 cm., Dugója keményfa, koronaszerűen faragott, lakkozott. Felül két mező van, sétatotos uriemberrel és táncoló juhással. A nyakgyűrűn felül hullámvonalas, alul cikc-cakkos és csigavonalas szegélyezés, közöttük "Gönczy Ferenc Kaposvári Muzium igazgatója Kapoli Antal munkájo" felirat. A lenti részben 5 mező van: tulipános ágot tartó menyecskevel, puskáját töltő betyárral, puhással, sétáló betyárral, cserfa alatt álló juhással. Ép. 1936-ban készült Somogyhárságyon. Gyűjtötte: Gönczy Ferenc.

11206. Kobak. Somogyhárságy 1940. H.: 32 cm., Átm.: 11.5 cm., Felül két mezőben furulyázó juhász, valamint magyar címer van, a nyakgyűrűn: "Kapoli Antal, 1940 arégi magyarok emléke". Alul kör-ivekkel határolt mező, felső, külső sarkaiban tulipánok helyezkednek el, magukban a mezőkben: juhász, betyár cserfával, betyár virágokkal, menyecske virágindával található. A dugó hiányzik. Somogyhárságyon készült 1940 körül. Gyűjtötte: Gönczy Ferenc.

50.3.3. Kobak. Somogyhárság 1950. H.: 20.5 cm., Átm.:12.5 cm. Fent 4 mező van, virágkompozíciókkal, /tulipánbokor, őszirózsabokor/. a nyakán "Kapoli Antal 1950" felirat van. Alul kettős körivekkel határolt mezők, külső sarkaiban tulipán van, a négy mezőben pedig: juhász, tulipánbokor, tölgyfa alatt álló betyár és szájukban virágbokrot tartó két gerle. /2. ábra./ Ép. 1950-ben készült Somogyhárságon. Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

50.3.4. Lopótök. "Héber". Somogyhárság 1950. H:54 cm., Átm.: 9 cm., Szívószája diszitetlen. A fejrészen négy egymástól sima vonallal elválasztott gerezd van: az elsőben táncoló juhász, a másodikban őszirózsabokor /3. ábra/ har, adikban menyecske, kezében kosárral, negyedikben lopóból ivó uriember. A diszített rész alatt "örök emlék Kapoli Antal 1950" felirat látható. Ép. uj. 1950-ben készült Somogyhárságon. Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

II. Szaruból készült tárgyak.

Kürtök.

A kürtök anyaga magyar fajta hosszú cimeres ökörzarv, amelyet többször kifőzött Kapoli, míg az szagát el nem vesztette. Azután fuvóját faragta ki, kidomborodó sima gyűrűvel diszítve, derekát simára "hámozta". /21/. A kürtök különböző színűek, a végük rendszerint fekete, másutt szürkésfehérek, fehérek, vagy sárgásak. /22/. A vadászkürtöket sippal is ellátta Kapoli. A diszítés módja nála a karclozás, a színezésé pedig fekete zsiros korom, választóvíz, s kisebb mértékben piros illetve zöld tinta. A kürtökön az egyes mezők gyűrűszerűen futnak körbe, a 30-as évek végétől a gyűrűszerű mezőt is több részre osztotta. A gyűrűk között, esetenként, a kürtök szélesebb végén minden esetben "szegődisz" van /4. ábra/, amely a diszített részt keretezi és lezárja. Ezekhez

hasonlót alkalmazott Kapoli a kobakok alján és ritkábban a nyakán. A választóviz a szarun a sárga szín különböző árnyalatait adta.

65.89.1. Kanászkürt /5. ábra/. Toponár 1965. H.:/legnagyobb átló/ 31.5 cm., Átm.: 6.5 cm., 3 mező fut benne végig, ezekben az egyes részek nem különülnek el egymástól. Az első mezőben kicsinyét szoptató óz, szájában cseréggel, oldalára "Ózike" felirat van írva. Mellette virágbokrok és "Kapoli Antal" felirat. Sima kettős vonal választja el a második mezőt, amelyben vadász kutyával, virágra ugró nyul, juhász, 1914-es felirat és szájában tulipános ágat tartó fácán van. Csigavonalas választógyűrű után a 3-ik mezőben: virágágot tartó menyecske, magyar címer, cseréget tartó kánya, tulipánbokor található. A minták sárgára, zöldre illetve feketeire vannak festve, esetleg vonalkázással vannak kiemelve a háttérből. A háttér csak néhol választóvizes, többnyire festetlen. A szája csorba. Készítés ideje: 1914, helye: bizonytalan. Gyűjtötte: Kovács József.

A következő kürtöknél a hátterek egyenletesen sárgítottak választóvizzel, a minták fehérek, fekete konturosak, pörös, sárga, zöld vagy fekete színezésűek. A gyűrűalaku mezőkben az egyes részek álló virágindákkal választódnak el egymástól.

3632. Diszkürt. Kopaszhegypusztá 1927. H.: 32 cm., Átm.: 7 cm. Anyaga világosszínű szaru. A fuvója alatt 1927-es évszám van, az első mezőben magyar címer és "Kapoli Antal" felirat, a másodikban vadász, tölgyfa szarvassal, vadász kutyával és virágbokor látható. Csigavonalas vála sztógyűrű után a harmadik mezőben 4 cserepes bokorvirág következik. Ép. A készítés ideje: 1927, helye valószínűleg Kopaszhegypusztá. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

9120. Vadászkürt. Somogyhárság 1934. H.: 59 cm., Átm.: 15 cm. Fuvójánál fekete színű, lejjebb fehér. A dongóvégnél harangszerűen

kiszélesedő rézcső hosszabbítás van. 3 mezője van, közöttük pontsoros választógyűrűk helyezkednek el. Az elsőben írás, "vadász-kürt" kanosvári kiállítás emléke, 1934 Kapoli Antal munkája" címer, virágágot tartó gerle, vadász agárral látható, a második gyűrűben 3 lovon ülő huszárruhás alak, aláírás jelzi kilétüket, "Zrinyi Miklós, Rákóci Ferenc, magyar huszár", az előbbieket tiszti ruhában, az utóbbi kezében tábla van "arégi világ emléke", felirattal. Mögöttük egy őrtálló katona egészíti ki az együttest. A 3-ik mezőben két betyár áll, felettük "Patkó János bandájó" felirat, mellettük tölgyfa, juhász kossal és "somogyi juhászok emléke" felirat van. A szarurész végén két szegő dísz. Ép. 1934-ben készült Somogyhárságyon. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc./7. ábra./

9680. Kanászkürt. Somogyhárságy 1935. H.: 45.5 cm., Átm.: 8.2 cm., Feketevégű szaru. Felül "Kapoli Antal Somogyhárságy 1935" felirat van, az első mezőben címer, a másodikban két vadász, nyulal, kutyával, bokorvirággal, huszárruhás lovas "Rákóczi emlék" felirattal, mellette cserfa kányával. A harmadik mező előtt csigavonalas gyűrű, a mezőben két betyár, menyecske, cserfára mászó macska, futó szarvas, tulipánbokor "betyárvilág" felirat van. Az egyes alakokat virágindák választják el. A szélén hármasszegő dísz van. Ép. Somogyhárságyon készült 1935-ben. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

10069. Kanászkürt. Somogyhárságy 1936. H.: 51 cm., Szájátm.: 8 cm., /23/. Szaru, fuvójánál fekete, lejjebb fehér alapszínű. Három körbefutó mezője van: felül "1936 Kapoli Antal Somogyhárságy" felirat van, alatta az első mezőben magyar címer, cserfa kányával, alatta szarvas. Hullámvonalas különítő gyűrű után jön a második mező: ebben kosarat és virágot vivő menyecske, mögötte szájában

szájában virágot tartó fácán, négy juhász /klarinétozó, táncoló és kobakból vizet ivó/. A harmadik mező előtt pontsoros és csigavonalas különítő gyűrű. A mezőben két mulató betyár, mellettük egy táncoló betyár, cserfa kányával, és "betyárvilág" felírás van. A kürt szélén ötsoros szegődísz helyezkedik el. Somogyhárságyon készült 1936-ban. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc. /6. ábra./

10070. Vadászkürt. Somogyhárságy 1936. H.: 27.5 cm., Átm.: 8 cm., Tölcsérszerű rézfuvója van. A szarurészen felső mezőben kettős körívvel határolva két rész van, az ívek öblében "Kapoli Antal 1936" felirat. Az egyik részben címer, a másikban kürtöt fuvó vadász, kutyával, tölgyfával és bokorvirággal. Az alsó gyűrűben lovon ülő Rákóczi, tölgyfa, szarvas és szájában virágot tartó gerle helyezkedik el. A végén hármasszegődísz van. 1936-ban készült Somogyhárságyon. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

11158. Vadászkürt. Somogyhárságy 1939. H.: 46.5 cm., Átm.: 9 cm., Fekete fuvóján 3 faragott gyűrű. Lejjebb 3 mező, karcolt dísszel. Felül "SH. Kapoli Antal 1939" felirat. Az első mezőben magyar címer van, mellette elhatárolva virágágot tarzó galamb. Két csigavonalas választógyűrű után a második gyűrűben asztal mellett mulató ur és neki tálaló nyújtó inas látható, mellettük virágos kompozíció, puskát töltő betyár és neki kobakot nyújtó lány. A harmadik gyűrűben két betyár, vadász és kedvesével asztalnál mulató juhász van. A kürt végén szegődísz sor. Ép. 1939-ben készült Somogyhárságyon. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

Sótartók:

Ezek is ökörszarvból készülnek, leginkább fehér marha szarvából. A régi sóttartók hengeres formájuk voltak. Később a célszerűség kívánalmának - hogy jobban simuljon a zsebben - megfelelően a lapított, ovális keresztmetszetű sóttartók alakultak ki

Kapolinál már csak az utóbbiakat találjuk meg. A lapos felületet diszíteni is szebben lehetett. A sőtartó készítése ugy történt, hogy a szarut kifőzték, a megfelelő nagyságu karimát lefágták belőle, ráára huzták. Később falappal befenekelték és fedőt tettek rá. /24./ Kapolinál a fenéklapnak széles pereme van, amely kinyulik az oldaltól 0.5 cm.-nyire is, ugyanigy a fedőlap is. A farész rendszerint lakkozott és a tető faragott diszú. A szarurészen a szinezés és diszítés tehnikája ugyanaz, mint a kürtöknél, csak a háttérnél nem az egyöntetű sárgított szín szerepel, hanem a sima fehér, a fekete vonalkázott, a piros vonalkázott és a sárgított háttér váltakozása. Az egyes mezőket sima kettős vonallal választotta el egymástól.

5420. Sőtartó. Kopaszhegypuszta 1927. M.: 6.4 + 1.2 cm., /+-al a fedő kiálló részét jelöltem/ Átm.: 10 cm., A szarurész 4 mezős. A két lapos felületű mezők egyikén magyar címer, tulipán és cserfaággal, a másikon kedvesével mulató kanász és betyár látható. /8. ábra/. A két sarkon levő mezőkben bokorvirágok. /tulipán, és mérténias gömbölyű szirmu szekfő./ A háttér mindegyik mezőben sárga. A fedőlap tölgyfa, domboruan faragott, rajta két sima szegőgyűrű között hullámvonalban futó levelek vannak rózsákkal. A mintaközök lyuggatottak. Ép. A készítés ideje: 1927 körül, helye: bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

9110. Sőtartó. Kishárság 1934. M.: 6 + 4 cm., átm.: 10 cm., Négy mezője van, az első mezőt asztalnál ülő és neki tálat nyújtó ember /9. ábra/, a másodikat címer tölti ki, a sarkokon cserfás illetve vadász alakos kompozíció. A háttér sárga. A farész keményfa a fedőre fekvő kos van faragva, és ez a rész lakkozott. Ép. 1934 körül készült Somogyhárságyon. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

10071. Sótartó. Somogyhárság, 1936. M: 8 + 1 cm.

H: 12 cm., Négy mezős. Az első mezőben: magyar címer van, a minták köze fekete kockás /:10.ábra./, a címer néhol pirossal színezett. A második mezőben asztal mellett mulató poharat emelő betyár és juhász helyezkedik el tulipánok között, sárga háttérben, a konturozás és a figurák feketék, néhol kevés piros színezés van. /11.ábra./ A sarkokon a harmadik mezőben virágkompozíció, pirosra festett háttérrel, fehér mintaközzel; a negyedik mezőben "tölfán" gerlice, alatta szarvas, fehér háttérben és fekete vonalkázott mintaközökkel. A fedélen domboru faragás, tölgyággal, kányával. Ép. Készítés időpontja: 1936 körül, helye: Somogyhárság. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

50.3.5. Sótartó. Somogyhárság 1950. M:6.3 + 1 cm.,

H: 10.3 cm., Fedő hossza: 11 cm., A szarurész 6 mezős, a két hosszabbik oldalon levő mezőben a háttér sárga: az egyikben tulipán bokor, a másikban tölgyfa kányával helyezkedik el. A sarkokon levő két-két mező mintáinak háttére feketén vonalkázott, ezekben virágbokrok /tulipános, őszirózsás/ helyezkednek el. Feneke akác, teteje kőris, ez utóbbira cserégek vannak faragva. Somogyhárságon készült, a készítés ideje bizonytalan. Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

III. Fából készült tárgyak.

Kapoli Antal sokféle fát használt a tárgy rendeltetésének megfelelően /pld. furulyának öreg bodzafa, de nyelvének fagyöngy, botnak, rózsafa, vadkörte, szilvafa, stb./ némelyik fatárgy két-három, sőt négyféle fából is készült. /pld. széknél égerből, bükkből vagy diófából készült az ülőke és a hátlap, a lábak tölgyből//2/

A fatárgyak kinagyolását nem maga végezte. 1909 körül ba-

bátkozott össze Petrus József asztalossal és bognárral Visnye-széplakon, aki jó munkájáról híres volt a környéken. Petrus József későbbiekben, mint jó ivócimborája szivességeket tett neki, faanyagot szerzett és az egyes fatárgyakat /botot, "gyűrűsbot" "makkostollszár", doboz, kendőtartó, óralánc, stb./ nagyolt ki faragáshoz. Kapoli viszonzásképp néhány szép tárggyal ajándékozta meg, valamint mint számadó-juhász több alkalommal birkahúst szerzett neki. Petrus József maga is tudott szépen faragni Kapoli stílusában./26/.

Kapoli a faanyagokhoz diszítő elemként más anyagokat is felhasznált: agancsot, fogónak, - réz vagy bádogkarikát, rézszöget, meg lakkot is. Kétféle diszítési technikát alkalmazott faanyagon, a karclozósos és a domboru faragósos technikát.

Előbb a karcolt diszítésű tárgyakat vesszük sorra, azután pedig a faragott diszítésű technikájú tárgyakat.

1. K a r c o l t d i s z í t ü f a t á r g y a k.

Kapoli "kisbizzókkal" karcolta a fára a mintákat, zsiros koronával feketítette és szinezőnek még választóvizet is használt. Ez a faanyagon barna, rozsdásbarna színt ad, szemben a szaruval, ahol sárgát. Faanyagon is használt zöld és piros tintát festőanyagnak. A mintakincs a faanyagon megegyezik a disztők és szarutárgyakon használtakéval, kiegészítve a "rózsát".

Furulyák.

A furulyák a pásztorélet igen megbecsült és gondosan őrzött tárgyai. Bodzafából készülnek./27/. Kapoli így mondta el a készítés módját: "... Üreg bodzafa ágat két végénél a hosszú furóval kifurtam, külsejét meg bizzókkal.... vékonyra leventam, az alsó dongóvéget.... sokszögletűre faragtam.... a fej végébe tölgyfa gyömbérből /fagyöngy/ faragott és zsiliplikkal ellátott

nyelvet dugtam, de előbb a zsilipliktól egy mutatóujj iznyi távolságra a furugla oldalára holdlikat vágtam " stb. ezután jönnek a likak, melyeket bizsókheggyel vágott ki. Megadta a további kezelés módját is, olajjal kellett kengetni, hogy meg ne hasadjon, de ha ez mégis bekövetkezik kigyóbőr, vagy "disznóbárzsing" kerül rá. Por, piszok ellen a nyelves végére bőr tasakot tettek, a hang szépségének megóvására pedig gyakran kellett használni. /28/.

50.3.1. Hosszu furulya "Hosszi furugla". Somogyhárság 1950. H.: 94 cm., átm.: 2 cm., anyaga bodzafa és fagyöngy. Hengeres formájú, dongóvége 10 szögletűre faragott 11 cm. hosszúságban. A karcolt minták hátttere sárgított, köze néhol fekete és piros színezésű. A fejevégnél illetve "a holdlik" alatt "1950.emlék K.A." van írva, ez alatt 6 drb. alul-felül csucsba futó ívekkel egymásba kapcsolódó gyűrű van, a legfelsőben furulyázó pásztor, a többiben virágbokrok /ószirózsa, rózsa, tulipán, szekfü/, a levelekben piros festékkel körütekett karcolás van. A furugla következő kétharmadában vannak a lyukak, amelyek között mértaniás karcolt gyűrűk vannak. Ép. Somogyhárságon készült 1950-ben. Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

50.3.2. Furulya "Furugla, tilinkó". Somogyhárság 1950. XII. hó. H: 34.5 cm., átm.: 2.5 cm., Bodzafa, hengeres formájú, "a dongóvégnél kissé kiszélesedik. A dongóvégnél vésett kigyóhátas keskeny gyűrűdisz van, a furulya felső felén karcolva gatyás, dolmányos, pörgekalapos juhász áll, kezében kampó, mellette virágbokrok, alatta "Kapoli 1950" felirat helyezkedik el. Ezután 6 lyuk következik, egyenlő távolságra egymástól, barna keretézéssel. Uj. A választóviz kissé szétfutott rajta. /12. ábra./ 1950-ben készült Somogyhárságon, Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

Dobozok:

Három van ilyen gyűjteményünkben, egyik karcolt diszú, a másik kettő domboru faragásos. Formájuk, összeállításuk módja és zárszerkezetük azonos. Téglatest alakúak, a lap és fedőlapjuk oldallapjuktól kis peremmel kiszélesednek. A két hosszabb és két rövidebb oldal csaposan illeszkedik egymásba, kis vasszöggel vannak rögzítve és oldalélük legömbölyített. A fedőlap zárása mozgatható gombra szerelt nyelv segítségével történik, a gomb a fedőlap tetején, a nyelv az alján van.

4166. Doboz. Kopaszhegypuszta 1928. H.: 20.3 cm., M: 7.5 cm. Sz: 14.5 cm., Juharfa, szilvafa szegődiisszel, alja tölgyfa. Karcolt diszú, a minták fekete kontúrozásúak és sárgított hátterűek. Tetején tulipánbokor, a diszes gombon pontsor és csigavonal, a szegőlécen rozmaringleveles vésett disz. Hosszabbik oldalán 3-3 mező van, egyenes tengelyű virágbokrokkal díszítve, keskenyebb oldalán 2.2 mezőn átlósan elhelyezkedő tengelyű virágbokrokkal, /13-ik ábra./ Készítés ideje: 1928 körül, helye bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

Botok.

Többnyire sétabot formájúak, néha ad agancsnyéllel Kapoli egyiknek-másiknak különleges formát. Anyagunkban nincs karcolt juhászkapó, se fokos, talán azért mivel a meglevőek készítési időpontja nem lehet korábbi 1927-28-nál. Ekkoriban ment nyugalomba Kapoli Somogyhárságyra s ezután inkább csak sétabot féléket készített eladásra. Kedvelt formája volt a "gyűrűsbot". A botokat díszítés előtt különféle előkészítésű eljárásokban részesítette. Akkor vágta ki a fán mikor nem volt nedvdús /ősszel vagy tavasszal/, állni hagyta héjában, majd a héját úgy távolította el, hogy tűzön meg-

piritotta és így a héj könnyen levált. A tartósság növelésére zsirral-kenegette. Négy-öt hónapig szárította, s csak aztán kezdte el díszíteni. A karcolt díszű botok színezése megegyezik a szaruból és díszítőkből készült tárgyakéval. A tér kitöltésére a figurák mellett ugyancsak használ álló virágindákat. A botokon a mezők gyűrűszerűek, vagy elliptikusak és egymásba kapcsolódók. Anyagunkban jól látható az a kísérletezés, amelyet választóvízzel faanyagon eszközölt Kaposi. Egy 1927 körül készült középbarma színű fán nem érvényesül jól a karclozás sem, meg a választóvízes háttér sem. A következő két botnál /4163-as számú mind a kettő/ ugyanazt a mintát és beosztást először sötét színű fán, másodszer világos alapszínű juharfán próbálta ki, természetesen az utóbbin érvényesült szépen a karclozás is és a színhatás is.

4160. Sétabot. Kopaszhegypusztá. 1928. H.: 92 cm., karpó h.: 14 cm., Rózsafa. Feje sétabot formájú. Fogójára kosfej van faragva, a bot fején tulipánvirág, alatta gyűrűben "Kaposi Antal 1927" felirat van. Az első körbeütő mezőben magyar címer, a másodikban: betyár és menyecske "Bödö Böske, Séta Pista" felirat; a harmadikban puskát töltő és táncoló betyár. A mezőket hármassal gyűrű választja el egymástól felül. A karcolt rész alján két-két elliptikus egymásba illeszkedő mező van, háromban virágkompozícióban és egyben tölgyhárvallel. Kopott. Készítés ideje: 1927. Helye: valószínűleg Kopaszhegypusztá. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

4163. Sétabot. Kopaszhegypusztá. 1928. H: 92 cm., Karpó h: 11 cm., Szilvafa. A bot fején szív kompozíció és "Kaposi Antal 8" felirat. Ez alatt két gyűrűforma mezőben címer, valamint sétabotos uriember és kalapos ridikülös asszony. A mezők szélén

hullám és pontsoros gyűrűk. A bot közepén 6 kettesével elhelyezkedő alliptikus mező: négyben tulipán, egyben tölgyág, egyben pedig vegyes virágkompozíció. Végül függőlegesen 1928-as szám van barnával írva.

4163. Azonos beosztású és mintájú mint az előbbi, csak anyaga juhar, alapszíne sárgás, s ezáltal a barna, piros és fekete színek jobban érvényesülnek. H: 87 cm., Az egyes mezőkben bár ugyanazok a motívumok, variálásuk módja kicsit más. Mindkettő 1928-ban készült Kopaszhegy pusztán. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

4165. Sétabot. Kopaszhegypuszta 1928. H.: 85+12 cm., Kampó sz.: 22 cm., Anyaga: rózsafa, kampója agancs. /14/g. ábra./ Négy gyűrűszerű és két kisebb elliptikus mezője van. Az egyes mezőket hármass gyűrűk választják el. Az első mezőben címer, a másodikban két betyár "Séta Pista" felirat van, harmadikban: cserépből kinövő bokorvirág, negyedikben juhász és leány helyezkedik el. Az egyik elliptikus mezőben tulipános, a másikban őszirózsás kompozíció. Alul függőlegesen "Kapoli Antal munkája készült 1928" van írva. A lenti vége barnára van festve. Ép. Készült 1928-ban Kopaszhegy pusztán.

4995. Sétabot "Juhász kampó". Kopaszhegypuszta. 1929. H.: 96 cm. Keményfa. Felső végén pofaszakállas emberfej. A legfelső mezőben pipázó férfi és virágkompozícióval, ez alatt 10 kettesével elhelyezkedő, egymásba kapcsolódó elliptikus mező van, tulipános, rózsás, őszirózsás és cserlelevelés kompozícióval. Ép. 1929 körül készülni látszik Kopaszhegypusztán. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

12328. Gyűrűs bot. Somogyhárság 1938. H.: 93 cm., Keményfa, vége buzogányszerű, rajta karika. /14/h ábra./ Felül hullámvonalas széles gyűrű és két cikk-cakkos gyűrű közt "Kapoli Antal" neve. Három gyűrűformájú mezőben vadász és virágindák valamint vegyes virágkompozíció^k helyezkednek el.

Készítés helye és ideje bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

12.374. Sétabot. Somogyhárság, 1942. H: 94 cm. Fogó h: 10 cm. Juharfa. Fején tulipán és "KAPOLI ANTAL" felirat, majd hármás gyűrű: két hullámvonal közt cikk-cakk vonal. Négy körbefutó elliptikus mezője van: az elsőben sétabotos ember tulipánbokkal, másodikban kalapos ridikulós uriaszony, harmadikban ószirózsás-tulipános kompozíció, negyedikben tulipánbokr. Ép. Somogyhárságon készült, a készítés ideje bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

2. V e g y e s d i s z i t é s i t e c h n i k á j u f a t á r g y

Egyetlen bot van ilyen, ahol a farészen domboru faragás és karclozás is előfordul. A karcolt rész tuldiszítetttsége miatt úgy tűnik, mintha a fiatalabb Kapolié lenne. / 15. ábra./

4994. Sétabot. Kopaszhegypuszta 1919. H: 92 cm. Keményfa. A faragott részen felül magyar címre, alatta kigyó fut lefelé, mellette rózsás, tulipános indák. A kigyó teste karcolt vonalazású és zöldre festett. A minták közei luggatottak. A faragott rész alatt két mezőben zöldre és pirosra festett bokorvirágok helyezkednek el karcolt megoldással. Készült 1929 körül Kopaszhegypusztán. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

3. F a r a g o t t d i s z ü f a t á r g y a k

Botok:

Többnyire szilvafából készültek, mert az szép a maga színében is, de előfordult, vadkörte, rózsza, berekfa is. A fara-

gott diszú botok között Kapoli anyagunkban különféle formá-
ju, illetve rendeltetésű botok vannak: "örzőkampó", fokos,
pásztorok ünnepi kampója és ami a legtöbb, sétatbot, diszbot.

A faragott botoknál sem egyforma a diszitési eljárás, van-
nak mélyebb, gömbölyűbb és laposabb, kimódoltabb faragásuak.
Elkülönül a "bütökös" botok. /29/ csoportja, illetve a mes-
terségek göbök faragásának eljárása. Ezeken a bütökös botokon
is vannak figurák, virágok, állatok faragva, - de csak a bot
felső negyedén, mintegy 12-20 cm-es részen - a bot középső két
negyedében mesterséges bütökös botok vannak, s hogy kiemelje még
jobban Kapoli jancsiszeggel is megfejelte némelyiket, sőt vé-
sett, sugarasan elhelyezkedő vonalkázással árkolta körül. Ké-
szített pipaszárra is bütökös diszt.

A "Bütökös botokat" később veszem sorra.

Az elsőként bemutatandó juhász kampón csak a kampó végén di-
szített egy kicsit, un. "örzőbot" még Kapoli használta a
nyáj mellett.

57.66.1. Juhász kampó "örzőbot". Somogyhárságy, 1957.

H: 83 cm. Kampó sz: 8 cm. Rózsafa, kissé göcsörtös. Kampó-
ján faragott kosfej. Rozsdabarnára festett.

Festéke lepattogzott, alsó vége erősen kopott. 1920 körül
készült. Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

4961. Sétatbot. Kopaszhegypuszta 1929. H: 96 cm. Kampó sz:
10 cm. Szilvafa. Felül címer, cserlevelek között elliptikus
mezőben, ezalatt virágindák által alkotott három egymásbakap-
csolódó nagyjából elliptikus mező, egyikben betyár, /16/ má-
sikban juhász, harmadikban sétatbotos ember. A faragott rész
alatt "KAPOLI ANTAL" neve van faragva. A készítés ideje 1924

körül. Helye bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

A következő botok beosztásánál nem virágindák határolják el a mezőket, hanem sima kettős ívek.

4161. Sétabot. Kopaszhegypuszta 1959. H: 91 cm. Kampó sz: 12 cm. Keményfa. Hat különböző nagyságu körbeérő elliptikus mezőre oszlik, az elsőben felül rózsás, alatta cimer virágos keretben. A cimer mögötti keskeny sima fanyelven spanyolozott piros sziv. A második mezőben "tüskerózsás" /30/ kompozíció, harmadikban vadász áll, negyedikben "tulipánbokros", ötödikben rózsás, hatodikban cserleves kompozíció. Fogója és a bot alsó harmada simán gömbölyűre faragott. A készítés helye és ideje bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

4162. Sétabot. Kopaszhegypuszta. 1928. H: 89 cm. Kampó sz: 9 cm. Somfa. Fején pontsoros indáskeretben magyar cimer. Alatta gömbölyűre faragott kígyó tekeredik fel és közeiben makos, tölgyleveles, rózsás, tulipános indák helyezkednek el. Legfelül sétapálcás ember van. Karcolva "KAPOLI ANTAL" neve található a bot felső részén, a betűk közei zsiros korommal feketítették. Ép. Készítés ideje és helye bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

12329. Sétabot. Somogyhárság. 1938. H: 91 cm. Keményfa. Hat körbeérő és egymásbailleszkedő elliptikus mezőre oszlik, az elsőben magyar cimer és tölgylevelek, a másodikban sétabotos ember, a harmadikban katona, a negyedikben zsebrevágott kézzel álló férfi, az ötödikben rózsabokor, a hatodikban tölgyleveles kompozíció van. A minták közei lukacsosra vannak szurkálva. Ép. A készítés helye és ideje bizonytalan. Gyűjtötte:

Gönczi Ferenc.

12330. Somogyhárság 1938. H.: 94 cm., Kampó sz.: 8 cm. Anyaga szilvafa. Legfelül körszerű ivben betyár. Alatta 4 drb. körbeérő elliptikus mező virágkompozíciókkal /rózsás-ószirózsás, tulipános, tuskérozsás, tulipánbokros/ Ép. A készítés helye és ideje bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc. /14/e ábra./

12375. Sétabot. Somogyhárság. 1942. H: 100 cm., Kampó h.: 10 cm., Szilvafából készült. Fogója és vége simán gömbölyűre faragott. Tíz kettesével egybekapcsolódó elliptikus mezője van. A legfelső elliptikus mező nagyobb és nyújtottabb a többinél. Ebben egy sétabotos ember áll rozmaringlevél fölött és tulipánindák között. A többi keskeny mezőben: rózsás, cserleveles, tulipános, szives, ószirózsás és végül két tulipános kompozíció. Somogyhárságyon készült, időpont bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

54.5.1. Diszbot. Somogyhárság 1954 március 1. H.: 89 cm., Kampó sz: 21 cm., Szilvafa, alul rézgyűrű végződéssel, felül agancsvéggel, amelyet ólongyűrű rögzít a fanyélhez. Az agancson felül karcolt irás van: "Molnár Ferencé", alul "Kapoli 1950". A bot felső részén sima ivekkel határolt széles gyűrűben vadász tölgyággal és ószirózsafüzérrel. Ez alatt kígyó tekeredik, mellette egymásbafolyó egyfüzérnek látszó cserleveles, tulipános, ószirózsás indák töltik ki a teret. 1950-ben készült Somogyhárságyon. A Muzzeumi Főosztály ajándékként került a Rippl-Rónai Muzzeumba.

54.7.1. Diszbot. Somogyhárság 1954 március 1. H.: 91 cm., Kampó h.: 16 cm., Szilvafa agancs nyéllel, s az agancs nyélen fából faragott kosfejvel, pléngyűrű és rézgyűrű rögzítéssel. A bot felső kétharmadán 5 körbeérő elliptikus mező. Legfelül "Kapoli 1950" szöveg van karcolva, majd 5 farkasfogas gyűrű

és rózsza. A felső mező közepén katona áll puskával és "éljen a haza" felirással ellátott táblával a kezében. A második gyűrűben puskás, bógatyás betyár, a harmadikban juhász, a negyedikben szarvas és tölgyfa, az ötödikben vadász található. Ép. 1950-ben készült Somogyhárságyon. A Muzzeumi Főosztály ajándéka.

54.8.1. Diszbot. Somogyhárságy 1954. március 1. H.: 92 cm., Kampó h.: 18 cm., Szilvafa, agancs kampóval ellátott. Az agancs végén fából kosfej van faragva és sárgaréz gyűrűvel rögzítve, a bot alsó végén is rézgyűrű van. A bot felső kétharmadában V-szerű ivekkel egymásbanyuló 5 mező van, a felső kettőben egy-egy vadász, a többiben tulipános, túszerzés kompozíciók. Az első és az ötödik mező szélén farkasfogas szegődisz van. Az agancson karcolva "Kapoli 1950" szöveg áll. 1950-ben készült Somogyhárságyon. A Muzzeumi Főosztály ajándéka.

"Bütykösbotok"

4198. Juhász kampó. Kopaszhegypuszta 1928. H.: 126 cm., Keményfa, faragott. Kampója végére kosfej van faragva, a kampó két oldalára pedig gömbölyű szirma virágok, /14/a. ábra/. Felül nadrágos juhász áll kampóval és "1922 K.A." szöveg van mellette pontozott irással. A bot két középső negyedében kigyós disz fut fel és a közei sűrűn bütykösre vannak kifaragva. Legalulra 582-es szám van faragva. Készítés ideje: 1922, helye bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

11204. Sétabot. Somogyhárságy 1940 április. H.: 96 cm., Kampó h: 13 cm., Keményfa, nyele végén kosfej van /14/c ábra/. A bot felső egynegyedében domborúan faragott keskeny elliptikus mezőben zsebrevágott kezű ember az alatta levő gyűrűben pedig mulató juhászok vannak. A bot középső részén mesterségesen faragott göbök vannak, gömbölyűfejű részszegekkel kiverve. A bot végén

csontkupak van. A készítés helye és ideje bizonytalan. Gönczi Ferenc gyűjtése.

11205. Rézfokos. Somogyhárság 1940. H.: 86.5 + 9, cm., Fokosfej: 15.5 cm., Keményfa, feje rézből van. A farész felső végén 10-12 cm.-es domboruan faragott részben két téglalap alakú mező, egyikben juhász van, a másikban zsebrevágott kezű ember. Lejjebb bütykösre faragott és rézszegekkel kivert rész következik. A készítés ideje és helye bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

A következő három botnál nagyobb a bütykök árkolása, ezenfelül sugarasan vésett dísszel még jobban kiemeli mélységüket.

54.4.1. Diszbot. Somogyhárság 1954 március 1. H.: 89 cm., Kampó h.: 19 cm., Anyaga keményfa agancs ezenkívül ólom és sárgaréz gyűrűk a rögzítendő végeknél. Az agancs végén faragott kosfej van, az agancs hajlásánál "Kapoli" alján 1950 felirat van. A bot felső negyedében két mező van, egyikben túszerzés kompozíció, másikban betyár. A bot közepén sugarasan díszített és Jancsiszeggel megfejelt faragott bütykök, alul három gyűrűdísz, a bot végén patronhüvely. A farész serlakkal van bekenve./14/f ábra/. Somogyhárságon készült 1950-ben. A Múzeumi Főosztály ajándéka.

54.6.1. Diszbot. Somogyhárság 1954 március 1. H.: 93 cm., Kampó h: 22 cm., Körtefa, agancs nyéllel. Könyökhajlásán felül "Kapoli 1950" karcolt felirat van. Az agancs végén bádogggyűrű. A bot felső részén két félkörrel záródó mező helyezkedik el, juhással és tölgyágon ülő madárral. Az iverk alján csigavonalas záródísz, majd 3 gyűrű választja el a sugarasan faragott és Jancsiszögekkel megfejelt bütykös rész, ez utóbbinak alján hosszukás szirmokból képzett gyűrű van, a bot végén sárgaréz gyűrű.

1950-ben készült Somogyhárságyon, a Muzeumi Főosztály ajándéka.

57.65.1. Diszbot. Somogyhárságy 1957 november. H.: 86 cm., Fogó h.: 17 cm., Anyaga agancs és vadkörtefa, az illeszkedéseknél ólom. Az agancs kampó végén fából kosfej van faragva, a csontrészfelső szárán "1954 Kaposi" szöveg van vésvé. Alsó szárán karcolt minta van: virágindák közt 4 férfi mellkép. A botrészdomboruan faragott cikk-cakkos körgyűrűvel kezdődik, erre ólmozásból "K" rátét van téve. Sima gyűrűszerű mezőben betyár és pandur, van. A bot középső negyede bütykösen, sugarasan faragott, Jancsi-szegekkel kivert. A bot végén csontgyűrű. 1954-ben készült Somogyhárságyon.

Pipaszárok:

4334. Pipaszár. Kopaszhegypuszta 1928. H.: 24 cm., Puhafából esztergált, bütykösre faragott, sárgaréz szegekkel kivert. Egyik vége a pipafejnek elkeskenyedik, a másik végén szarukupak és szopócsó van. Repedezett, a szopócsó át van rágva. A készítés ideje és helye ismeretlen. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc Kapolitól.

57.92.1. Pipaszár. Somogyhárságy 1957. H.: 26.5 cm., Esztergált körtefa szaru szopókával. Felületén mesterségesen faragott göbök vannak, vésett sugaras kiképzéssel. /17.ábra/. Ép. 1930 körül készült Somogyhárságyon. Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

Gyufatartó:

Csak egyetlen darab van gyűjteményünkben, pedig tudomásunk szerint igen sokat készített Kaposi juhásztársainak ajándékba, meg eladásra is. /31./ Téglalap alaku felületére /legalkalmasabb a tulipánbokor, vagy tölgyfa és a kettős "tüskerózsás", ez utóbbi minta Madarassy által publikált szögletes tükrösön is szerepelt. /32/

50.3.6. Gyufatartó. Somogyhárságy 1950. H.: 7.5 cm., sz: 5 cm. Keményfa, téglalapest alaku, a zárópecsek felőli részen enyhe hullámvonallal

Lakkozott. Felső lapján "tüskerózsás", alsó lapján tulipánbokros faragás /18. ábra/. Keskenyebbik lapjain: 1: "KAPOLI ANTAL, 1930" van karcolva. 2: Rozmaringlevél, 3: vésett félkörökből álló diszsor, 4: záró pecek. Ép. 1950-ben készült Somogyhárságyon. Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

Dobozok:

4359. Fadoboz. Kopaszhegypusztá 1928. H.: 24 cm., Sz.: 18 cm., M: 9.5 cm., Keményfa. Fedelén virágkompozíció. Szélein vésett rozmaringlevél. Oldallapjain elől címer, cseréggel és virággal, hátul vegyes virágkompozíció, jobboldalt tulipános rózsabokor baloldalt őszirózsás és margarétaszerű virágokból kompozíció. Szuvas. Készítés ideje és helye bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

5085. Fadoboz. Kopaszhegypusztá 1929. Cseresznyefa. Fedelén cserfa kányával, vadásszal, agárral és szarvassal. A fedél peremrészén vésett rozmaring levelek vannak, a fedél közepén agárformájú fogó. A doboz oldalain cserégas, rózsás, tüskerózsás, tulipános, őszirózsás valamint címeres kompozíciók vannak, Ép. fedőlapjának aljára "öreg Kapoli Antal juhász munkája 1929 kopaszhegyi lakós 15 pengő" van tintaceruzával írva. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

A következőkben szobaberendezési tárgyak kerülnek sorra, ebből 1 darabot még Gönczi Ferenc gyűjtött, 4 szék gróf Somssich Géza a Somogy megyei Múzeum Egyesület volt elnökének hagyatékából, és több tárgy Kapoli hagyatékából került megvételre. /---, Székek, padszék, kosfej, pipatartó, fogas/

Törölközőtartó.

4341 "Kendőtartó", törölközőtartó. Kopaszhegypusztá 1928.

H.: 26.5 cm., Sz.: 49 cm., Égerfa. Téglatest szerű. Felül hullám-
vonalas kiképzéssel, oldalt két keskeny lécc tartja távol a fal-
tól, ezek meghosszabbításában van kendőtartó rud. Elöl három
mező van egymásmellett, középen cimer, tulipánnal és cseréggel,
a két szélső mezőben cserepes bokorvirág. /Őszirózsa és gömbölyű
szirmu virág/ /19.ábra/. Az oldalléccen tulipános indák vannak.
Serlakkal van befestve. Ép. A készítés helye és ideje bizonytalan.
Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

Fogas:

57.67.1. Fogas. Somogyhárság 1957. H.:66.5 cm., Sz.:20 cm.,
Anyaga bükk, jávör és fenyőfa. Felső része négyzetes hasáb alakú,
a fal felőli oldal lenti meghosszabbításában 6 akasztó van csapo-
san illeszkedve. A szemközti és a két oldaldeszka domborúan fara-
gott, gömbölyű mélyfaragással. Oldalt tulipános, rózsás bokorvi-
rágok, szemközt hullámvonalban futó rozmaringlevél, hajlataiban
gömbölyű szirmu virágokkal. /20.ábra/. Néhol szuvas, 1910 körül
készült. Készítés helye ismeretlen. Gyűjtötte: dr.Takáts Gyula.

Pipatartó:

57.68.1. Pipatartó /hosszuszáru pipának/. Somogyhárság
1957. H.: 47 cm., Sz: 26.5 cm., Juharfa. Legfelül cimer van, cser-
éggel és tulipánnal, a felső léccen rózsás tulipános, az alsón
rozmaringleveles és a legalsó széles mezőben cserepes bokorvirá-
gos, faragás van. /21.ábra/. Barnára festett és serlakkal fénye-
zett. A festés néhol lepattogzott. 1910 körül készítette Kapoli
magának, a készítés helye ismeretlen. Gyűjtötte: dr.Takáts Gyula.

Kosfejek:

Vadász trofeákra emlékeztetnek ezek a mereven figyelő nyuj-
tott fejű, naturalisztikus állatfejek. Ötletesen párosítja Kapoli

a valódi kosszarvat a művészi utánzás anyagával a fával.

57.69.1. Kosfej. Somogyhárságy 1957. H.: 35 cm., Sz.:51 cm., Keményfára dolgozott kosszarv, a farész kosfejet ábrázol és a falra kerülő részen levélsorszerű diszitéssel talp kiképzése van. Négerbarnára festett./22 ábra./ A homlokrészen repedezett, a készítés ideje 1912, helye bizonytalan. Gyűjtötte: dr.Takáts Gyula.

57.70.1. Kosfej. Somogyhárságy 1957. H.: 32 cm., Sz.:68 cm., Keményfa kosfejre dolgozott kosszarv, a fal felőli részen a farész virágos faragásu talpban végződik, amelynek alján 1919-es évszám van és mellette két nagy gömbölyű szirmu virág. A homlokrészen repedezett, festése lepattogzott. Készítés ideje: 1912. Helye: bizonytalan. Gyűjtötte: dr.Takáts Gyula.

Székek:

A XX.század első felében Somogy megyében csak kevesen foglalkoztak székfaragással /33/. Id.Kapoli Antalon kívül Tóth Mihályról, meg a Körmend-pusztai Varga Jánosról tudjuk, hogy faragott székeket. Az utóbbi a Kapoliaktól kapott kedvet a székfaragásra is. Nála a szék diszített felületének beosztása hasonló Kapoliéhoz.

Madarassy azt írja /34/ hogy Kapoli székei "nem aféle barokkos tischler-munkák, hanem magyar elme magyaros elgondolásai". A szék-támla formái valóban a szokásos paraszti, a szakirodalomban hegedűhátasnak nevezett forma variációi. A forma persze magában nem mozgalmas a szó szoros értelmében, viszont annál nagyobb dinamika van a diszítésben./35/. Kapoli az ülőlapoknak is egyéni formát adott, s a hátlapokat is variálta. A hátlapok beillesztését az ülőlapba 1-vagy 2 csappal eszközölte és faszeggel rögzítette. A lábakat 4 vagy sokszögletűre faragta, a felső végüket kissé elkes-

kenyitette és így verte az ülőlap lyukjába, és felül ékkel rögzítette.

55.44.1. Szék. Kivadár 1954. M.:80 cm., Sz:/ülőlap legszéle-
sebb része/ 39 cm., T.H./támla hossza/ 40 cm., Anyaga éger /hát-
lap/, bükk /ülőke/, tölgyfa /láb/. Ülőkéje trapézszerű, hátlapja
hegedűhátas és gömbölyű mély faragásos. Felül tojásszerű mező
van, 3 ivelt és egy farkasfogas keret álló juhászt és mellette
1-1 virágot fog közre. A keskeny nyakrészen "K.A. 1900" felirat
van. A lenti téglalap alakú mezőben bárány és kos áll egymással
szemben, közöttük és felettük levegősen elhelyezett tulipánok.
/23.ábra./ Egyik lába eltörött, kissé szuvas, 1900-ban készült.
A készítés helye bizonytalan. dr.Takáts Gyula gyűjtése.

55.46.1. Szék. Kivadár. 1954. M.:85 cm., Sz.: 32 cm., T.H.
38.5 cm., Anyaga: égerfa /támla/,bükk /ülőke/,tölgyfa /láb/.
Ülőkéje félkörszerű, hátlapja laposan faragott, egy kör és egy
téglalap alakú mezője van, szervesen nem választódnak el egymás-
tól. A körlapban közepén rózsza áll s körülötte indákkal határolva
5 margarétaszerű virág. A téglalapban két szembenéző kakas és
mellettük levegősen elosztva tulipánok. Kissé szuvas, 1906-ban
készült. A készítés helye bizonytalan. Gyűjtötte: dr.Takáts Gyula.

55.47.1. Szék. Kivadár, 1954. M.: 87 cm., Sz: 37 cm.,
T.H.: 44 cm., Ülőkéje körszerű, hátlapja profilált hegedűhátas,
mélyfaragásos. Felül körlapban rozmaringleveles gyűrű, cserépből
kinövő 3 margarétaszerű virágot keretez. A körlap alatt "KAPOLI
ANTAL munkájo 1906" felírás. A lenti trapézszerű mezőben lovonülő
férfi és lazán asszimetrikusan elhelyezkedő tulipánindák./24.ábra/
Kissé szuvas,1906-ban készült, a készítés helye bizonytalan.Gyűj-
tötte: dr.Takáts Gyula.

4974. Szék. Kopaszhegypusztá 1959. M.: 95 cm., Sz: 32 cm., T.H. 47 cm., Diófa hátlapu, bükkfa ülőkéjü és lábú. Ülőkéje körlapszerű. A hátlap gömbölyü mélyfaragásos. A felső körlapszerű mezőt kettős körív határolja, amely felül levélcsomót képezve kiáll. Középen furulyázó juhász áll kétoldalt szétterülő virágbokor tövén. Alatta "KAPOLI ANTAL 1922" felirat. Lent kos és bárány, közülük kinövő szétterülő tulipánbokorral. /25. ábra/ Kissé szuvas. 1922-ben készült, helye bizonytalan. Gyűjtötte: Gönczi Ferenc.

55.45.1. Szék. Kivadár. 1954. H.: 94 cm., Sz.: 32 cm., T.h.: 46 cm., Diófa támla, bükk ülőke, tölgyfa láb. Ülőkéje trapézszerű. Domboru faragású, de nem olyan mély siku, mint az eddigiek. Felül körlapos mező pontsorról szegélyezve, körgyűrűben virágfüzés, amely asztalon álló cserepes hármashársát határol. Lent "KAPOLI ANTAL 1924." felirat választja el az alsó trapézszerű mezőtől, melyben táncoló juhász van kissé asszimmetrikusan elhelyezkedő virágbokrok közt. 1924-ben készült Kopaszhegypusztán. Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

57.71.1. Szék. Somogyhárság. 1957. M.: 86.5 cm., Sz: 36 cm., T.h. 38 cm., Anyaga bükkfa és tölgyfa. Hátlapja domboru faragásos. Körlapszerű mezőbe nyuló háromszögletű mező van alul, ebben gömbölyü mélyfaragásos, háromvirágos kompozíció felül körívben "KAPOLI ANTAL MUNKÁJO 35" felirat, ezen furulyázó juhász áll, mellette kissé merev állású cserlelevelek. /26. ábra/ Kissé szuvas. 1935-ben készült Somogyhárságon. Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

57.72.1. Szék. Somogyhárság. 1957. M: 83 cm., Sz: 35 cm., Th: 40 cm., Bükkfa ülőkéjü támlájú és tölgyfa lábú. Ülőkéje kétoldalt lemetszett körlap. A felső körlapszerű mezőben rózsák tulipánok közt lovon ügöző huszár, alatta félkörös felírás:

"RÁKOCZI FERENC KAPOLI ANTAL 1936"

Az alsó háromszögletű mezőben furulyázó juhász áll, mellette kos-sal, kutyával és tulipánokkal. Az alsó mezőt pontsoros kifliszerű iv egészíti ki oldalt. /27.ábra/ Szuvas. 1936-ban készült Somogyhárságyon. Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

57.73.1. Padszék. Somogyhárságy 1957. M: 79 cm., Sz:93 cm., T.h.: 37 cm., Bükk ülőkéjű, járvorfa támláju, tölgyfa lábu. Ülőlapja téglalap alakú, támlája nagyjából két T alakból tevődik össze. Az ülőkén karcolt cikk-cakk vonalas dísz. A támlán domboru faragás, két T alakú mezőben tulipános és rózsás, középen tulipános, őszirózsás kompozíció. Kissé szuvas, egyik lába kijár. 1935-ben készült Somogyhárságyon. Gyűjtötte: dr. Takáts Gyula.

A SZÉKFORMÁK ÉS SZÉKTÁMLÁK-ALAKJÁNAK ÉS DISZITÉSÉNEK FEJLŐDÉSE.

Az előbbieken ismertetett székkanyag 1900-tól 1935-ig szépen mutatja, hogy egy olyan sokoldalú faragóművész mint Kapoli új formával, új formájú diszítési felülettel találkozva 3 évtized alatt hogyan találja meg egyéni hangját azaz az egyéni formát, beosztást és kivitelezést. Az ülőlapok formájának alakulása nála a legömbölyített sarkú trapéztól a két egyenesen lemetszett körlapszerű megoldásig tart. A 28/e látszólag a 28/a visszatérése pedig nem az, mert a 28/b és 28/d alakváltozatok alapján készülhetett úgy, hogy nem lévén elég nagy a fadarab, az elülső köríves részt egyenesen lemetszette. Viszont a 28/d-től már csak egy lépés vezet a jellegzetes Kapoli ülőlap típusához /36/, amilyen az f és g, nevezetesen a hátsó kis ívek kiegyenesítése.

A támlákon ugyancsak látszik a kísérletező kedv a 28/A fekvő téglalaphoz keskenyebb ívelt nyakkal kapcsolódó ovális lap. A téglalap sarkai alig vannak lekerekítve mivel erősen kinyulik a felső lap széleihez képest, kissé nehézkes, darabos. A 28/B már könnyedebb

az alsó és felső mező kiterjedése közeledett egymáshoz, s az alsó téglalap formájú rész sarkai jobban legömbölyítettek és simább átmenetű a nyakrész. A 28/C.D.E-nél a felsőrész körlappá alakult, s az alsó fekvő téglalap trapézszerű lett, s hogy könnyedebbé tegye Kapolit, különféle hullámvonalakkal, ivekkel profilálta. A 28/F látszólag a 28/B formához áll legközelebb, csak hogy az előbbinél az ülőke és a támla összhangja megvalósult már a szétálló lábvégektől kezdve fokozatosan szűkül össze a támla nyakáig és ott ismét kiszélesedik, de körlap alakúan és egyensúlyozza az ülőke kerek végét. /27 ábra/. A támlában a 28/G-nél sikerült Kapolinak a legkönnyedebb formát létrehozni és így a szék egyes részeinek összhangja még tökéletesebb mint a 28/F-nél.

A támlák diszített felületének beosztása is változáson ment keresztül, a 23-ik ábra mutatja a kiindulópontot: a felső részen szervetlenül áll egymás mellett a juhász és a két asszimetrikusan elhelyezkedő virág, az alsó mezőben is egészen levegősen kezeli a rendelkezésre álló elemeket. A következő típust a 24-es ábra mutatja, ennél a széktámla felső körlapja a tükrösök felnagyított másolatát adja a diszítésben, az ez alatti kissé nyomott trapézszerű mező másodlagosnak tűnik a szépen kidolgozott uralkodó körlap alakú mezőhöz képest. A 25. ábránál már kissé megnyílnak az alsó mező felfelé és majdnem egyenrangúnak tűnik a felső körlap alakú mezővel. Míg a 26. és 28-es ábránál megváltoztatja a tükrös formát Kapolit azaz egy-egy körívvel lecsipett belőle az alsó mező számára s így az nyomott trapézból felül szép ívvel záruló háromszögyszerű formájú lett és így a körív szervesen hozzákapcsolta a felső mezőhöz. Az alsó mező megnyújtásával a benne komponált részek egyenrangúvá váltak a felső részével. A térbeosztás fejlődé-

sével a térkitöltő elemek is előnyükre bonyolódtak, mert az ábrázolt alakok kiemelését is szolgálták olyan módon, hogy a terek teljes kitöltésével a szimmetria látszatát keltették.

A maga módján azonban mindegyik széket a legkezdetibbtől a legutóbb készített darabig külön-külön művészi és páratlan alkotásoknak tekinthetjük. Kapoli már érett faragó volt, mikor ezekkel a formákkal és beosztásokkal kísérletezett. A

A székek után ismertetett padszék is egyedülálló munka. Formája elég általános, de a díszítésében sok az egyéni. A padszék támlájának felső keretlécét szokták a paraszti gyakorlatban csak díszíteni, mint a legszembeütőbb részt ^{37/100} Kapoli azonban az egész támlarészt díszíti, sőt az ülőkére is tett valami rá jellemzőt, egy karcolt díszsort.

KAPOLI EMBERALAKJAI RÓL ÉS MOTIVUMAIRÓL.

A dunántúli pásztorművészet utolsó fejlődési szakaszára is jellemző bizonyos lényegkiemelő törekvés. Ez a vonása nem egyformán érvényesül minden ábrázolt jelenségre. Azokat a vonásokat amelyek a faragó életére legjellemzőbbek, illetve amelyeket a legfontosabbnak tart magára és környezetére nézve, azt egész részletekbe menően "igaz" vonásokkal ruház fel. Például a juhász nemcsak kampósbottal van jellemezve, hanem viselete is jellemzi. Ugyanígy más a vadász és a betyár ruhája, pedig mindketten puskát viselnek. A juhászt még az is jellemzi sokszor, hogy kos vagy bárány van mellette, ritkábban kutya. Tehát amit egy emberre nézve fontosnak tart a foglalkozása, illetve ennek tárgyi dokumentumai és a ruhája, aminek a paraszt illetve a pásztortársadalomban is megkülönböztető szerepe volt. Érdekes példája a lényegkiemelő törekvésnek Kapolinál RÁKÓCZI és Zrinyi alakja. Egyik kürtjén három huszárruhás, lovonülő embert ábrázol, kettőt huszártiszti,

egyét meg közlegényi ruhában /fekete, ill, piros nadrággal érzékelteti/. A két tisztiruhás alá van írva Rákóczi és Zrínyi neve, a közlegény alá meg az, hogy magyar huszár.

Még az állatok ábrázolásában is elég erős a lényegkiemelő törekvés, ami egyrészt abból következik, hogy az embert is jellemzik illetve a foglalkozását /kutya, birka, disznó, ökör/, másrészt meg természetismereten alapulnak pl. a fácán a földön jár, a kánya a fán van.

A lényeges vonások kiemelése azt jelenti, hogy akiknek készíti saját körében a tárgyakat tudják, milyen alakot, milyen állatot ábrázolnak, mert azonos hagyomány, azonos közösség alapján gondolkoznak.

A virágok esetében kicsit másképp áll a helyzet. A virágok és levelek, mint térkitöltő elemek másodlagosak a többi motívumhoz képest. Másrészt a virágábrázolásnak régebbi hagyományai is vannak és sok közöttük a mértánias jellegű. Némelyiknél nem is tudni, milyen virág.

Megkérdeztük Kapoli lányát Tolnainét és rokonát Varga Jánost, hogy mit ábrázolnak az egyes motívumok Kapoli munkáin, a tulipánon és rozmaringlevélen kívül más virágot nem tudtak megnevezni, viszont az emberi alakok és az állatok kilétét elég egyértelműen mondták el.

Ifj. Kapoli Antal kétféle rózsát megnevezett, egy őszirózsa formát és egy túszerózsást, a többinél azt mondta, hogy ők nem szoktak nevet adni a mintáknak. Akkor Varga János saját faragásain kérdeztem meg a virágokat, többre ilyen választ kaptam, hogy "az olyan, mint a ..." viszont többnek meg határozottan nevet adott. Viszont felesége már nem tudta.

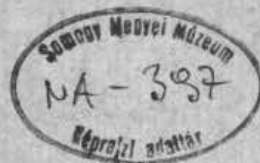
Ugy látjuk a virágoknak kizárólag díszítés és térkitöltés a szerepe Kapolinál is, és az emberi alakokkal meg állatokkal valamit "kifejezni, ábrázolni" is akart a díszítési célzat mellett.

IRODALOM

1. Domanovszky György, A két faragó Kaposi Bp. 1955.32.1
2. Madarassy László, Művészkedő pásztorok Bp.é.n.162.1.
3. Manga János, Egy dunántúli faragópásztor Bp. 1954.32. 1
4. Manga János, Egy somogyi faragópásztor Dtuli Tud.Közl.1947.38-41.
5. Gönczi Ferenc, A somogyi betyárvilág Kaposvár,1944, 465. 1.
6. Viski Károly, Dunántúli butorok I.Székek Bp.Magyar Népművészet VI
7. Füzes Endre,A JPM fa ivópoharai 1962. 327-340 1. JPM évkönyve
8. Füzes Endre,A JPM szaru sőtartói. JPM évkönyve 1960.
9. Mándoki László,Pásztor faragóiskola JPM évkönyve 1963.327-340 1
10. Gönczi Ferenc,A somogyi juhászok viselete Ethn.1947.109-111.1
11. Csánki /szerk./Somogy vármegye monografiája Budapest 313.1
12. szakácsi Csorba József,Somogy vármegye ismertetése Bp.857.222.1.
13. Mándoki László,Baranyai székek JPM évkönyve 1962.341-362.1

J E G Y Z E T E K:

1. Domanovszky György: A két faragó Kapoli. Bp. 1955. 31 p.
2. Somogy vármegye monográfiája /Csánki Dezső szerk./ Bp. é.n. 313. p. -n nyugati marhák, hussértékek behozataláról, hidegvérű lófajták előtérbe kerüléséről ír.
v.ö. még Király István: Fejezetek a Somogy megyei szarvasmarhategyesítés történetéből /1848-1945./ Somogyi Almanach 7. Kaposvár 1962.
3. szakácsi Csorba József: Somogy vármegye ismertetése Pest 1857. 66. p.
4. v.ö. Illyés Gyula: Puszták népe /1936/ c. művében szerepelő juhász foglalkozásu nagyapa alakjával.
5. Gönczi Ferenc: A somogyi betyárvilág. Kaposvár 1944. 19. p.
6. Gönczi Ferenc: A somogyi juhászok ruházata Ethnográfia 1947. 109-111. p.
7. Gönczi A somogyi betyárvilág előszavában többek között id. Kapoli Antalnak is köszönetet mond a hiteles adatközlésekért.
8. id. Kapoli Antal lánya, Tolnainé így beszélt régi életükről: "Cselédek voltak kérem a szüleim is, mink is". Saját gyűjtés 1965. jun. Körmendpuszta.
9. Vajkai Aurél: Balatonmellék Bp. 1964. 244. p.
10. Domanovszky i. m. 6-7. p.
11. Vajkai i. m. 178. p. beszél kisplasztikai művekről a népi faragásban, mint egy őzfej, kosfej.
12. Domanovszky i. m. 16. p. valamint Mangó János: Egy dunántúli faragópásztor Bp. 1954. 9. p.
13. K. Á. L. 10/52 1928-40-ig. /Kaposvári Állami Levéltár/
14. Madarassy László: Művészkedő magyar pásztorok Bp. é.n. 69-86. p.
15. dr Takáts Gyula kéziratos gyűjtése E. 2219.8 p. és a leíró kártyák adatai.
16. v.ö. Madarassy és dr Takáts előbb említett műveivel és dr Várkonyi Imre: Büssü nyelvjárása c. disszertációja 179. p.
17. Füzes Endre: A JPM szaru sőtartói . JPM évkönyve 1960 278. p.
u.ö. A JPM ivópoharai. JPM évkönyve 1962. 327-340. p
Mándoki László: Pásztor faragóiskola . JPM évkönyve 1963. 327-340. p
18. Madarassy i. m. 155. p. és Saját gyűjtés 1965. jun. Körmendpusztán Varga János faragópásztortól, Kapoliék rokonától.
19. Madarassy i. m. 157. p.
20. A meghatározást if. Kapoli Antal adta, saját gyűjtés 1965. jun.

21. Madarassy i.m. 154.p.
22. Füzes i.m. A JPM szaru sötartói 277.p.
23. Domanovszky i.m. publikálta, melyben 29-es ábra.
24. v.ö. Madarassy i.m. 154.p. és Füzes i.m. 277.p.
25. 1957-ben gyűjtött tárgyak leltárkönyvi bejegyzései nyomán.
dr Takáts Gyula adatai.
26. Saját gyűjtés Kaposváron, özv. Petrus Józsefnétől.
27. Madarassy i.m.
28. Madarassy i.m.
29. Kapoli Antal /if./ és Varga János közlése 1965. jun.
a meghatározás.
30. if. Kapoli közlése valamint Madarassy i.m.
31. Saját gyűjtés 1965. Körmenőpuszta. Tolnainé, Kapoli lánya közl.
és Várkonyi Imre: Büssü nyelvjárása 219.p.
32. Madarassy i.m. 79.p.
33. v.ö. Domanovszky i.m. 15.1. Szerinte a dunántúli pásztorok kisebb
mértékben foglalkoztak szélfaragással, mint a felvidékiek.
34. Madarassy i.m. 78.p.
35. Vajkai i.m. 101.p. szerinte a parasztszékeknek még barokkos darab-
jaiban sincs meg a kellő mozgalmasság.
36. Mándoki László: Baranyai székek. JPM évkönyve 1962. 355.p.
37. Csilléry Klára szives közlése.
38. Itt vitatkoznunk kell Domanovszky azon megállapításával, hogy
"..Egyetlen kürtöt ismerünk, amelyen... a felirat szerint Rákóczit
ábrázolja. Történelmünk nagyjainak ábrázolásával ...nem foglal-
kozott". /i.m. 17.p./ -Domanovszky vizsgálta is állítólag a
Rippl-Rónai Múzeum anyagát, több tárgyfotót közöl is belőle és
leírást, csak az kerülte el a figyelmét, hogy ittlétekor három
kürt is volt id. Kapolitól, amelyen Rákóczi alakja szerepelt
/10 070 -es, 9680-as, 9120-as lt számu/, egy kürtön Zrinyi /9120/
Egy azóta bekerült /1957-ben/ boton szerepel Kossuth, Rákóczi
és Zrinyi mellképe karcolva az agancsnyélen /57.65.1-es lt.sz./
és egy széken /57.72.1-es lt.sz./ lovon ülő Rákóczi van fa-
ragva a székhát felső köralakú mezőjébe. Nyilván még ~~három~~
sok Kapoli tárgy van, amelyen ez a nagy mester "történelmünk
nagyjait", de legalábbis Rákóczit ábrázolta, csak ezeknek még
nem vagyunk birtokában.